

Marta Cisek
Uniwersytet Wrocławski

Polityka wspierania gospodarki społecznej na poziomie regionu. Wybrane aspekty funkcjonowania dolnośląskich przedsiębiorstw społecznych

DOI: 10.19195/1643-0328.20.5

Słowa kluczowe: gospodarka społeczna, przedsiębiorczość społeczna, dolnośląskie przedsiębiorstwa społeczne

Wprowadzenie

Wzmocnienie sektora gospodarki społecznej następuje zarówno wskutek procesów zachodzących wewnątrz sektora (profesjonalizacja i ekonomizowanie tradycyjnych organizacji pozarządowych), jak i tych o charakterze egzogenicznym, związanych przede wszystkim z implementacją europejskich instrumentów wsparcia na poziomie krajowym. Istotne znaczenie dla funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych ma także regionalna infrastruktura wsparcia, która stwarza warunki rozwoju przedsiębiorstw społecznych. Regionalne instytucje publiczne podejmują liczne działania o charakterze prawnym, strategicznym, finansowym, które współtworzą ramy dla funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych. Podmioty gospodarki społecznej mogą uczestniczyć w realizacji celów polityki społecznej prowadzonej na poziomie regionu (co wpisuje się zwłaszcza w koncepcję wielosektorowej polityki społecznej), samorządy zaś chętnie dzielą się odpowiedzialnością za rozwiązywanie problemów społecznych lokalnych społeczności. Potrzebę analizy gospodarki społecznej z perspektywy regionu uzasadnia skala i zakres działań podejmowanych przez przedsiębiorstwa społeczne. Nie są to przedsięwzięcia wielkich miar, lecz doraźne działania na rzecz poprawy sytuacji osób znajdujących się w szczególnej sytuacji — wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym. W artykule założenia regionalnej polityki w zakresie wspierania przedsiębiorstw społecznych zostaną pokazane na przykładzie wybranego regionu — Dolnego Śląska. Celem pracy jest zobrazowanie kondycji dolnośląskich przedsiębiorstw społecznych, ta najpełniej odzwierciedla bowiem skuteczność regionalnej infrastruktury wsparcia. By sprostać temu zadaniu, autorka odwoła się do badań własnych.

Badania empiryczne pod nazwą „Gospodarka społeczna w praktyce — doświadczenia dolnośląskich przedsiębiorstw społecznych” zostały przeprowadzone na potrzeby pracy doktorskiej w 2014 roku, zgodnie z metodologią badań jakościowych. Zastosowano technikę wywiadów swobodnych. Przygotowany scenariusz wywiadu zawierał listę poszukiwanych informacji, a pytania miały charakter otwarty. Metoda ta pozwoliła poznać opinie respondentów, ich postawy i wartości. Celowy dobór próby warunkowały dwa kryteria: organizacja posiada siedzibę na terenie Dolnego Śląska, działalność prowadzona jest w formie prawnej przedsiębiorczości społecznej. Respondentami w badaniu zostali eksperci w dziedzinie gospodarki społecznej (pracownicy organizacji infrastrukturalnych) i pracownicy przedsiębiorstw społecznych (beneficjenci wsparcia). Wywiady przeprowadzono z 13 rozmówcami, transkrypcja zajęła ponad 70 stron maszynopisu. Badania dostarczyły informacji na temat sytuacji finansowej, zdolności prowadzenia działalności gospodarczej i zatrudniania pracowników, jakości współpracy z interesariuszami, wreszcie, pozwoliły zdiagnozować obszary destrukcyjne dla przedsiębiorczości społecznej. W niniejszym opracowaniu przytoczono wybrane wnioski z badań. Przed częścią empiryczną warto przedstawić zakres podmiotowy sektora gospodarki społecznej oraz jego miejsce w polityce rozwoju województwa dolnośląskiego.

Zakres podmiotowy sektora gospodarki społecznej na Dolnym Śląsku

W literaturze przedmiotu można spotkać wiele definicji gospodarki społecznej i przedsiębiorczości społecznej. Profesor Ewa Leś uznaje gospodarkę społeczną za działalność obywateli na rzecz realizacji celów zarówno ekonomicznych, jak i społecznych, która nie stanowi alternatywy dla modelu neoliberalnego¹. Jerzy Hausner akcentuje „lokalne zakorzenienie” i działalność na rzecz wspólnoty lokalnej jako cechę immanentną gospodarki społecznej². Z kolei Ryszard Praszquier i Andrzej Nowak piszą o przedsiębiorczości społecznej w kontekście zmiany społecznej, zachodzącej w ramach oddolnego procesu uwalniania kapitału społecznego³. Zagraniczni badacze podkreślają natomiast aspekt innowacyjności oraz przedsiębiorcze podejście do rozwiązywania problemów społecznych, a także ciągłe dążenie do kompromisu pomiędzy dochodowością a realizacją misji społecznej⁴.

¹ E. Leś, *Wprowadzenie*, [w:] *Obszary gospodarki społecznej: doświadczenia Partnerstwa na Rzecz Rozwoju »Tu jest praca«*, red. P. Chodyra, E. Leś, M. Ołdak, Warszawa 2008, s. 8.

² J. Hausner, *Ekonomia społeczna jako kategoria rozwoju*, [w:] *Ekonomia społeczna a rozwój*, red. *idem*, Kraków 2008, s. 14.

³ R. Praszquier, A. Nowak, *Przedsiębiorczość społeczna. Teoria i praktyka*, Warszawa 2012, s. 65.

⁴ F. Perrini, C. Vurro, *Przedsiębiorczość społeczna: innowacyjność i zmiana społeczna w teorii i praktyce*, [w:] *Przedsiębiorczość społeczna*, red. J. Mair, J. Robinson, K. Hockerts, przeł. K. Dzieciołowicz, Warszawa 2010, s. 91.

Przedsiębiorczość społeczna jako element gospodarki społecznej koncentruje się wokół celów społecznie użytecznych, a wypracowany zysk (inaczej niż w tradycyjnych przedsiębiorstwach) nie może być dystrybuowany wśród udziałowców. Ograniczony rozdział wypracowanej nadwyżki finansowej nie jest jedynym kryterium definiującym przedsiębiorstwo społeczne. Najczęściej przywołany w literaturze przedmiotu idealny model przedsiębiorstwa społecznego charakteryzuje deklarowany cel służby dla społeczności, oddolny charakter inicjatywy, uprawnienia decyzyjne wedle zasady „jeden członek — jeden głos”, reprezentacja i uczestnictwo klientów oraz interesariuszy⁵. Natomiast kryteria ekonomiczne konstytuujące idealne przedsiębiorstwo społeczne to: ciągła działalność w zakresie produkcji dóbr i dostarczania usług, niezależność względem sektora prywatnego i publicznego, znaczący poziom podejmowanego ryzyka ekonomicznego, udział pracy odpłatnej. W polskiej rzeczywistości żadna forma instytucjonalno-prawna w obszarze gospodarki społecznej nie spełnia wszystkich wymienionych kryteriów. Najbliżej modelu idealnego lokuje się spółdzielnia socjalna.

Definiując gospodarkę społeczną w sposób enumeratywny, a więc najczęściej stosowany w literaturze przedmiotu, do zbioru podmiotów gospodarki społecznej zaliczają się: organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego, podmioty działające w obszarze reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej: zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej.

Rozważania na temat przedsiębiorczości społecznej na Dolnym Śląsku warto rozpocząć od przedstawienia stanu liczebnego omawianych podmiotów. Najlichnieszą grupę stanowią organizacje pozarządowe. W bazie stowarzyszenia Klon/Jawor widnieje 11 550 organizacji, przy czym te prowadzące działalność gospodarczą stanowią niewielki odsetek wszystkich organizacji (w trakcie badań ustalono, że ok. 3,5%). Wśród nich 31 podmiotów zakwalifikowano jako organizacje wspierające i centra wsparcia dla organizacji pozarządowych, 114 jednostek jako organizacje infrastrukturalne. Według informacji otrzymanych z Dolnośląskiego Ośrodka Polityki Społecznej⁶ w regionie działają 5 centrów integracji społecznej (w Bystrzycy Kłodzkiej, Kłodzku, Kamieńcu Ząbkowickim, Krosnowicach i we Wrocławiu), jeden klub integracji społecznej (w Wałbrzychu), 5 zakładów aktywności zawodowej (w Jeleniej Górze, Wałbrzychu, Świerzawie, Mikošzowie i we Wrocławiu) oraz warsztaty terapii zajęciowej w liczbie 46. W bazie prowadzonej przez Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych widnieje natomiast 80 dolnośląskich spółdzielni socjalnych⁷.

Dolnośląską instytucjonalną infrastrukturę wsparcia dla wymienionych podmiotów tworzą jednostki sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego. Przedsiębiorców

⁵ J. Defourny, M. Nyssens, *The EMES approach of social enterprises in a comparative perspective*, EMES Working Papers 3/2012, s. 12–15, http://emes.net/content/uploads/publications/EMES-WP-12-03_Defourny-Nyssens.pdf (dostęp: 27.02.2016).

⁶ Informacje otrzymane drogą telefoniczną w 29.02.2016 roku w trybie dostępu do informacji publicznej.

⁷ *Katalog spółdzielni socjalnych według rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym: województwo dolnośląskie*, <http://ozrss.pl/category/katalog/województwo/dolnoslaskie/> (dostęp: 28.02.2016).

społecznych doceniły jednostki samorządu terytorialnego, o czym świadczą rozbudowane struktury administracyjne, widoczne zwłaszcza w stolicy regionu. By sprostać oczekiwaniom nowych podmiotów, w 2015 roku przekształcono Biuro ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi, funkcjonujące w Urzędzie Miejskim Wrocławia, w Biuro ds. Partycypacji Społecznej. Od 2005 roku Prezydent Wrocławia powołuje Wrocławską Radę Pożytku Publicznego, w regionie działają natomiast Rady Powiatowe i Rady Gminne Działalności Pożytku Publicznego. Przy Dolnośląskim Ośrodku Polityki Społecznej funkcjonuje Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej, stworzono także stanowisko specjalisty ds. ekonomii społecznej. Z budżetu Gminy Wrocław współfinansowano działalność Wrocławskiego Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych „Sektor 3”. Infrastrukturę wsparcia przedsiębiorstw społecznych tworzą także organizacje pozarządowe, takie jak Regionalne Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych, Fundacja Rozwoju Ekonomii Społecznej, Dolnośląska Federacja Organizacji Pozarządowych, Federacja Przedsiębiorstw Społecznych.

Infrastrukturę instytucjonalną gospodarki społecznej współtworzą Dolnośląskie Ośrodki Wspierania Ekonomii Społecznej, których usługi koncentrują się wokół indywidualnego wsparcia i doradztwa w zakresie prawnym, finansowym, szkoleniowym. Przykładem jest Dolnośląski Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej, prowadzony przez Forum Aktywności Lokalnej w partnerstwie z Fundacją Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz Dolnośląski Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej, działający w partnerstwie z Regionalnym Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych. Obecnie na Dolnym Śląsku trwa proces ponownej akredytacji pozostałych ośrodków.

Kierunki rozwoju gospodarki społecznej na Dolnym Śląsku

Jednym z przejawów upowszechniania i promowania idei gospodarki społecznej w regionie jest jej obecność w polityce rozwoju województwa dolnośląskiego. Deklaracje wspierania przedsiębiorczości społecznej znajdują się w kluczowych strategiach. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020⁸ zakłada wsparcie, promocję i zwiększenie roli sektora ekonomii społecznej w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa. Określono także cele, które powinna osiągać gospodarka społeczna. Chodzi przede wszystkim o sprzyjanie włączeniu społecznemu, podnoszenie poziomu i jakości życia, pobudzanie aktywności społeczności lokalnych, zwłaszcza marginalizowanych. Innym zadaniem jest pogłębianie integracji społecznej, stąd bezpośrednie odniesienia do gospodarki społecznej w Dolnośląskiej Strategii Integracji Społecznej na lata 2014–2020⁹. Przedsiębiorstwa społeczne mogą wpływać na wzrost poziomu spójności społecznej poprzez tworzenie miejsc pracy dla osób doświadczających ubóstwa i wykluczenia. Stra-

⁸ *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020*, http://www.umwd.dolnyslask.pl/fileadmin/user_upload/Rozwoj_regionalny/SRWD/SRWD_2020-final.pdf (dostęp: 27.02.2016).

⁹ *Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej na lata 2014–2020*, http://www.dops.wroc.pl/strategia/DSIS_20142020.pdf (dostęp: 27.02.2016).

tegia określa główne kierunki samorządowej polityki wspierania dolnośląskich przedsiębiorstw. Są to przede wszystkim promocja i upowszechnianie wiedzy o gospodarce społecznej wśród urzędników, firm, a zwłaszcza wśród Dolnoślązaków zagrożonych wykluczeniem społecznym. Samorząd zapowiedział także działania na rzecz ułatwienia dostępu do informacji i wymiany doświadczeń pomiędzy podmiotami gospodarki społecznej, rozwój instytucji wspierających oraz upowszechnianie klauzul społecznych.

Przejawem zainteresowania gospodarką społeczną na Dolnym Śląsku jest projekt „Koordynacja ekonomii społecznej w województwie dolnośląskim” realizowany przez Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej, w partnerstwie z przedsiębiorstwami społecznymi, organizacjami pozarządowymi, jednostkami samorządu terytorialnego oraz przedstawicielami sektora biznesu i nauki (w działania na rzecz upowszechniania gospodarki społecznej włączył się także Uniwersytet Wrocławski). Projekt jest współfinansowany z funduszy Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 w ramach Osi Priorytetowej 9 Włączenie Społeczne, Działanie 9.4. Wspieranie gospodarki społecznej¹⁰. W ramach projektu powołany został Regionalny Komitet Ekonomii Społecznej, który zastąpił Radę ds. Ekonomii Społecznej. Zadaniem Komitetu jest opracowanie „Regionalnego Planu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Dolnośląskim na lata 2012–2020”, który będzie stanowił kontynuację „Wieloletniego regionalnego planu działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie dolnośląskim”¹¹. Ostatni wymieniony dokument ma charakter operacyjno-wdrożeniowy dla Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego. Warto przytoczyć jego najważniejsze założenia, by pokazać główne kierunki rozwoju gospodarki społecznej. Chodzi przede wszystkim o zwiększenie udziału w kształtowaniu i realizacji polityki społecznej i rynku pracy poprzez wzrost zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej, poprawę jakości współpracy z rynkiem pracy i pomocą społeczną. Istotne jest także zwiększenie udziału podmiotów gospodarki społecznej w rozwoju lokalnym poprzez zacieśnienie współpracy międzysektorowej w realizacji zadań publicznych, współtworzenie rozwiązań prawnych, poprawę konkurencyjności. Ostatni priorytet stanowi upowszechnianie wiedzy na temat gospodarki społecznej, stworzenie systemu współfinansowania tego typu przedsięwzięć, wreszcie budowanie pozytywnego wizerunku gospodarki społecznej.

Przytoczone wybrane założenia regionalnej polityki wspierania podmiotów gospodarki społecznej, zawarte w dokumentach strategicznych, można jednak określić jako ogólne i deklaratywne. Warto je zestawić z obecną kondycją dolnośląskich przedsiębiorstw społecznych, która najtrafniej odzwierciedla skuteczność wymienionych mechanizmów.

¹⁰ *Ekonomia społeczna 2015–2016*, http://www.dops.wroc.pl/ekospol15_16.php (dostęp: 26.02.2016).

¹¹ *Wieloletni regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie dolnośląskim (2012–2020)*, http://www.dops.wroc.pl/projekty/POKL2012/pb/wieloletni_plan_dzialan_es.pdf (dostęp: 28.02.2016).

Doświadczenia dolnośląskich przedsiębiorstw społecznych — wnioski z badań

By przedstawić obraz dolnośląskich przedsiębiorstw społecznych, warto się odwołać do wybranych aspektów ich funkcjonowania, takich jak sytuacja finansowa, zdolność prowadzenia działalności gospodarczej i zatrudniania, jakość relacji z otoczeniem, umiejętność zrzeszania.

Wyniki przeprowadzonych badań wykazały, że dolnośląskie podmioty gospodarki społecznej cechuje zależność względem sektora publicznego. Zależność ta jest widoczna głównie w obszarze finansów. Działalność uwarunkowana od zewnętrznych źródeł finansowania nie dziwi w przypadku jednostek, które funkcjonują jako samorządowe zakłady budżetowe. Przykładowo budżet Zakładu Aktywności Zawodowej jest oparty na środkach pochodzących z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Gminy Wrocław, Urzędu Marszałkowskiego.

Istotną część budżetu podmiotów gospodarki społecznej stanowią środki pochodzące z funduszy Unii Europejskiej, na przykład z Europejskiego Funduszu Społecznego. Tak jest w przypadku Wrocławskiego Centrum Integracji Społecznej, które w trybie konkursowym zrealizowało dotychczas ponad 30 projektów.

Dochody z prowadzonej działalności gospodarczej występują jedynie w przypadku spółdzielni socjalnych i zakładów aktywności zawodowej. I właśnie te podmioty najlepiej oceniają swoją sytuację finansową. Członkowie spółdzielni socjalnej uważają, że mogą konkurować z firmami komercyjnymi, głównie ceną i czasem realizacji usługi, zwłaszcza w obszarze małych i prostych zleceń. Przykładem jest wrocławska spółdzielnia socjalna „Panato”, która sprzedaje tekstylia reklamowe, gadżety i akcesoria powstałe w pracowni sitodruku, drukarni, pracowni malarskiej.

Co ciekawe, część organizacji przyznała, że nie opłaca się podejmować działalności gospodarczej, gdyż wiąże się to z utratą przywilejów dostępnych dla inicjatyw niekomercyjnych, na przykład możliwością udziału w konkursach ogłaszanych przez jednostki samorządowe. Organizacje są zatem zachęcane do podejmowania działań na rynku komercyjnym jedynie w teorii. Pozostałe przyczyny, z powodu których nie podejmują działalności gospodarczej, to brak kapitału potrzebnego do uruchomienia działalności, niesprzyjające lub po prostu martwe przepisy prawa, w tym te dotyczące stosowania klauzul społecznych. Przedstawiciele stowarzyszeń i fundacji podkreślili natomiast, że działalność gospodarcza jest niezgodna z etosem pracy w sektorze pozarządowym.

Większość respondentów nie odniosła się do kwestii redystrybucji nadwyżki finansowej, ponieważ taka przeważnie nie występuje. Z obszarem finansów wiążą się liczne zagrożenia. Respondenci najczęściej wskazywali na brak płynności finansowej. Nie dziwi fakt, że najlepiej swoją sytuację finansową oceniły organizacje z Wrocławia, gorzej te z siedzibą w mniejszych miejscowościach, takich jak Dzierżonów i Chojnów.

Sytuacja finansowa organizacji determinuje zdolność zatrudniania. Można o niej mówić w przypadku zakładów aktywności zawodowej, które są pracodawcą (często docelowym) dla osób niepełnosprawnych. Obecnie we Wrocławskim Zakładzie Aktyw-

ności Zawodowej wśród 50 pracowników 36 stanowią osoby niepełnosprawne. Warsztaty terapii zajęciowej jako jednostka „przed-zatrudnieniowa” jedynie przygotowują do podjęcia pracy. Warsztaty prowadzone przez wrocławskie stowarzyszenie „Ostoja” liczą około 100 uczestników i zatrudniają 30-osobową kadrę. Także działalność centrum integracji społecznej wiąże się z przygotowaniem i pośrednictwem w rekrutacji swoich uczestników na otwartym rynku pracy. Centrum Integracji Społecznej we Wrocławiu organizuje działania dla około tysiąca osób rocznie. Efektywność zatrudnieniowa tej jednostki została oceniona przez instytucje kontrolujące w latach 2010, 2011 i 2012 na poziomie 38%.

O pełnym zatrudnieniu można mówić w przypadku podmiotów funkcjonujących poza obszarem reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej. Organizacje pozarządowe i spółdzielnie socjalne reklamują się jako atrakcyjne miejsce pracy dla osób szukających alternatywnych form zatrudnienia, w których preferuje się współodpowiedzialność, solidarność, brak hierarchii, elastyczność i nienormowany czas pracy.

Kolejnym elementem poddanym analizie jest jakość relacji z otoczeniem. Przedsiębiorcy społeczni negatywnie ocenili postawę urzędników, która przejawia się brakiem wystarczającej wiedzy i kompetencji do obsługi tych podmiotów, trudności w procedurze rejestracji spółdzielni socjalnej napotkać można nawet we Wrocławiu. Respondenci narzekali także na opieszałość i wrogie nastawienie urzędników oraz to, że są postrzegani jedynie w kategorii kosztów.

Współpraca z sektorem prywatnym zależy z kolei od sytuacji na lokalnym rynku pracy. We wrocławskich warsztatach terapii zajęciowej profil zajęć jest dostosowany do aktualnych wymogów pracodawców, dlatego przedsiębiorcy chętnie rekrutują stamtąd pracowników niepełnosprawnych. Ten rodzaj współpracy nie występuje niestety w mniejszych miejscowościach, gdzie relacje z firmami przybierają charakter *sponsoringu* lub *fundraisingu*, a zatem są nawiązywane jedynie w celu pozyskiwania funduszy na działalność organizacji. O partnerskie relacje z firmami zabiegają duże fundacje i stowarzyszenia, które oferują realizację społecznej odpowiedzialności biznesu. Przykładem takiej organizacji jest Fundacja „Rosa” z Wrocławia.

Najściślejsze relacje wiążą jednak sektor przedsiębiorczości społecznej z sektorem pozarządowym. Modelowy przykład współpracy stanowi partnerstwo sektorowe, powoływane przy realizacji projektów finansowanych z funduszy Unii Europejskiej. Współpraca z pracownikami organizacji pozarządowych ma charakter wielowymiarowy, inicjują oni przedsięwzięcia społeczne, wspierają, doradzają, a także zlecają realizację zadań przedsiębiorcom społecznym. Należy zauważyć, że część organizacji pozarządowych sięga po narzędzia biznesowe, podejmuje ryzyko gospodarcze, a swoje działania kieruje już nie tylko do własnych członków, lecz do szerokiego grona interesariuszy. Odejście od prezentacji i rzecznictwa interesów wybranych grup przybliży je zatem do idei przedsiębiorczości społecznej.

Wyniki badań pokazały, że organizacje zrzeszają się w ogólnopolskich związkach i porozumieniach: Krajowa Rada Spółdzielcza, Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych, Konwent Centrów i Klubów Integracji Społecznej, Ogólnopolski Związek

Pracodawców Zakładów Aktywności Zawodowej i Innych Przedsiębiorstw Społecznych. O konsolidacji środowiska świadczy współpraca w ramach lokalnych struktur Dolnośląskiej Federacji Organizacji Pozarządowych czy Federacji Przedsiębiorstw Społecznych.

Podsumowanie

W niniejszym opracowaniu założenia polityki rozwoju gospodarki społecznej na poziomie regionalnym zestawiono z wybranymi aspektami działalności dolnośląskich przedsiębiorstw społecznych. Można zauważyć, że rozbudowana infrastruktura wsparcia nie implikuje wprost poprawy funkcjonowania przedsiębiorstw we wszystkich obszarach. Wiąże się to na przykład z brakiem przygotowania urzędników do obsługi tego typu podmiotów. Przedsiębiorcy społeczni nie powinni być traktowani są jak petenci, lecz jak partnerzy w realizacji zadań. Największą bolączką stanowi sytuacja finansowa, która podnosi ryzyko uzależnienia od administracji publicznej, a tym samym oddala od idei przedsiębiorczości społecznej. Należy pamiętać, że nie tylko publiczne formy wsparcia decydują o powodzeniu przedsięwzięć społecznych. Swoich szans przedsiębiorcy społeczni upatrują w umiejętności trafnego diagnozowania realnych potrzeb społeczności lokalnych, zwłaszcza grup marginalizowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także umiejętnością dopasowania do lokalnego rynku.

Bibliografia

- Hausner J., *Ekonomia społeczna jako kategoria rozwoju*, [w:] *Ekonomia społeczna a rozwój*, red. idem, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2008.
- Leś E., *Wprowadzenie*, [w:] *Obszary gospodarki społecznej: doświadczenia Partnerstwa na Rzecz Rozwoju »Tu jest praca«*, red. P. Chodyra, E. Leś, M. Ołdak, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2008.
- Perrini F., Vurro C., *Przedsiębiorczość społeczna: innowacyjność i zmiana społeczna w teorii i praktyce*, [w:] *Przedsiębiorczość społeczna*, red. J. Mair, J. Robinson, K. Hockerts, przeł. K. Dzieciolowicz, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Warszawa 2010.
- Praszkier R., Nowak A., *Przedsiębiorczość społeczna. Teoria i praktyka*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012.

Źródła internetowe

- Defourny J., Nyssens M., *The EMES approach of social enterprises in a comparative perspective*, EMES Working Papers 3/2012, http://emes.net/content/uploads/publications/EMES-WP-12-03_Defourny-Nyssens.pdf
- Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej na lata 2014–2020, http://www.dops.wroc.pl/strategia/DSIS_20142020.pdf
- Ekonomia społeczna 2015–2016*, http://www.dops.wroc.pl/ekospol15_16.php

Katalog spółdzielni socjalnych według rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym: województwo dolnośląskie, <http://ozrss.pl/category/katalog/wojewodztwo/dolnoslaskie/>

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020, http://www.umwd.dolnyslask.pl/fileadmin/user_upload/Rozwoj_regionalny/SRWD/SRWD_2020-final.pdf

Wieloletni regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie dolnośląskim (2012–2020), http://www.dops.wroc.pl/projekty/POKL2012/pb/wieloletni_plan_dzialan_es.pdf

Social economy support policy at a regional level. Selected issues concerning social enterprises in Lower Silesia

Keywords: social economy, social entrepreneurship, Lower Silesian social enterprises

Summary

Social enterprises develop in regions where they are actively supported by the local government and NGOs. That is why in this paper public social economy support instruments (strategic, legal and financial) at a regional level are analyzed. The main purpose of this paper is to present the situation of the social economy based on the example of the Lower Silesian social enterprises. Of particular value is the empirical part — results of my own research on the experience of social enterprises in Lower Silesia. Interviews with Lower Silesian social entrepreneurs provided information about the effectiveness of public support instruments, the quality of cooperation with stakeholders, legal and financial situation, areas of destructive social entrepreneurship, and finally allowed me to formulate some conclusions in this field.